

# STATE OF THE UNION – Tim Etchells – 27/08/2009



*Engelse versie beschikbaar via [www.theaterfestival.be](http://www.theaterfestival.be)*

Ik ben blij om hier te zijn, in het bijzonder omdat ik weet dat het zeldzaam is dat een buitenstaander als ik wordt uitgenodigd om te spreken op de opening van Het Theaterfestival. Maar u weet allicht dat ik niet echt een buitenstaander ben, in de zin dat werk- en andere activiteiten me de laatste twintig jaar steeds terug naar België hebben geleid.

Toen ik hier in 1985 of '86 voor het eerst kwam om werk van Forced Entertainment te presenteren leek ik iets te herkennen. Misschien waren het de grijze lucht en de regen. Of het gevoel zich op het randje van een gestoorde samenleving te bevinden, een opmerkelijke tendens trouwens bij ons, kleine voormalige koloniale (al dan niet internationale) mogendheden. Een gevoel alsof alles op het punt staat om uit elkaar te vallen. Ik hield er wel van, voelde me er thuis in. Het ontdekken van het bijzondere spanningsveld dat jullie ruimte kenmerkt, soms verwant met de mijne, soms verschillend.

Door de jaren heen besepte ik dat Vlaanderen op cultureel gebied over een uniek landschap beschikt. Natuurlijk is mijn blik die van een bezoeker, helemaal niet op de hoogte van de problemen, maar een aantal zaken onderscheiden zich nu eenmaal zeer duidelijk. De internationale focus bijvoorbeeld, en in het bijzonder het feit dat hier, in tegenstelling tot waar ik vandaan kom, binnen de podiumkunsten een ruimte werd gecreëerd waarbinnen zeer verschillende soorten werk elkaar ontmoeten, naast elkaar kunnen bestaan en samen van (meer)waarde zijn: het *traditionele* theater, de eerder *vernieuwende* kunstenaars en de artiesten die zich op de rand van het pure theater bevinden en meer in de richting van performance, dans, installatie,... werken. Ik ben steeds verrast door de mate waarin deze domeinen in België met elkaar communiceren, en eveneens door het feit dat de instellingen die ze steunen niet volledig van elkaar zijn losgekoppeld.

Wat ik ook zo aangenaam vind is dat jullie naast enkele legendes, vooraanstaande figuren in de hedendaagse praktijk - choreografen, artiesten, theatermakers,... ik hoef u hun namen niet te noemen – ook nog de ruimte hebben voor een hele lichterling veelbelovende artiesten. In België heerst niet de veronderstelling dat de avantgarde een zaak is van jonge mensen. Men gaat er niet vanuit dat

deze jonge experimentelen bij het bereiken van de duizelingwekkende leeftijd van 30 of 35 wel in stilte de aftocht zullen blazen om zich bezig te houden met activiteiten die voorname dames en heren beter betamen, of dat ze het veld verlaten om zich op pragmatischere zaken te richten, zoals geld verdienen. Ik wens echt dat we, daar waar ik vandaan kom, dezelfde mogelijkheden hadden.

Misschien is het probleem hier een soort van belemmering door de weelde. Te veel. Er is veel werk, er zijn veel artiesten. Het veld is zo groot dat men zich erin kan verliezen. En soms heb je het gevoel dat het zichzelf verliest. Dat het zichzelf opslokt. Maar zoals dat al eens gaat met problemen denk ik dat dit probleem van 'te veel' niet zozeer een slecht probleem is om te hebben. Tenminste, zolang jullie artiesten voet bij stuk houden en het werk maken dat voor hen van primair belang en wezenlijk noodzakelijk is. Ik kom hier later op terug.

Wanneer ik naar het festival kijk, vermoed ik dat sommige mensen zullen vinden dat de Keuze van dit jaar de definitie van theater in verschillende richtingen uitrekt en onder spanning zet. Ik moet zeggen dat ik dat een goede zaak vind omdat de vraag wat al dan niet theater is me niet echt interesseert. Het haast militair bewaken van de grenzen van de kunstvorm, als buitenwippers die met het verzameld werk van Shakespeare of Pinter in de achterzak proberen te beslissen wie binnen mag en wie buiten moet blijven, is een job die naar ik vermoed niemand van ons wil.

Meer algemeen vind ik zelfs dat de vraag of iets al dan niet kunst is een grensbewakingskwestie is. Alsof er iets zou zijn, kunst genaamd, dat we moeten beschermen tegen besmetting. Dat is simpelweg niet het geval en het heeft ronduit geen enkele zin daarnaar te verlangen in een arena waar we het draaien, kronkelen, reconstrueren en herpositioneren allen - denk ik, hoop ik - hoog in het vaandel dragen. Hier moeten grenzen flexibel zijn. *Easy come, easy go*. That's how we like it no? De bodem mag zich dan wazig aftekenen of onzeker aanvoelen, mogelijk met een modderige onderlaag, maar we kunnen de realiteit van dranghekkens, speurhonden en identiteitspapieren aan andere jongens overlaten.

Ik denk dat ik het festival – of elk festival – nu meer dan ooit zie als een reeks vragen die in de richting van het theater en de performance wordt gegooid. Een in kaart brengen van wat het voorbije jaar heeft gebracht, maar net zo goed een bundel voorstellen, gedachten, speculaties, mogelijkheden.

Hier rondkijkend lijkt er een soort theater in film te zijn, een soort theater van het dagelijkse leven, een theater van inventiviteit en interventie in de straat, een soort theater dat meer op dans lijkt, een soort theater dat gebaseerd is op repertoire, en zelfs een soort theater in theater zelf (goed dat te weten).

En zoals gezegd: u zal geen grenswachtersinstinct in mij ontwaren. Ik hou van deze meervoudige, open ruimte waarbij mijn houding de volgende zou zijn: kom binnen, zet u of blijf rechtstaan als u dat verkiest. Wat gebeurt er? Waar denkt u aan?

Deze houding zou wel eens kunnen voortkomen uit het feit dat ik zeer vaak denk dat ik zelfs niet van theater hou. Het is al bij al een nogal absurde bezigheid voor volwassenen, met de kostuums, het van buiten leren van tekst en dat soort zaken. En het gros ervan is zo saai en vloeit al te zeer voort uit een

gevoel van eigenwaarde. Bovendien probeert het wanhopig – en dat is wellicht het ergste - om het grootste deel van de tijd te behagen, behalve dan wanneer het de bedoeling is om je goed en wel de dingen te vertellen waarvan je al weet dat ze verschrikkelijk zijn. Ik heb het moeilijk met theater.

Terug in het Verenigd Koninkrijk vertelde de academicus en schrijver Steven Connor me een tijdje geleden over een geweldig idee van Baudelaire, die schreef dat de elementaire basisrelatie van een kind tot een speeltje is om het volledig te doorgronden, om de limieten er van te testen, om in feite te vragen: 'Hoe krijg ik dit kapot?'

Ik heb erover zitten denken hoe deze simpele vraag ook geldt als een beschrijving van mijn relatie tot het theater. Niet enkel mijn theater, misschien kan deze vraag ook als kader dienen voor een groot deel van het werk waarop ik hier wil focussen.

Hoe krijg ik dit kapot? Het is een goede, oneerbiedige vraag. Nieuwsgierigheid en vitale wilskracht gemengd met een plezierig zorgeloze veronderstelling dat het ding in zijn ongebroken vorm misschien wel niet zo belangrijk is (niet echt waardevol is), of aangedreven door een gezond vermoeden dat het ding (genaamd theater) wanneer het breekt kan worden vervangen of dat het in zijn gebroken vorm even interessant en bruikbaar, misschien wel interessanter en bruikbaarder kan zijn dan het in zijn originele staat was.

'Hoe krijg ik dit kapot?' kan ook de vraag zijn die een rist eenvoudige wetenschappers kunnen stellen, aangezien het proberen vastleggen iets is wat vaak ook inhoudt dat men de limieten ervan, de grenzen probeert te ontdekken en daarbij de volledige omvang ervan in alle mogelijke richtingen.

Als ik dus zeg dat ik niet zo van theater hou, kan ik tegelijkertijd zeggen dat ik de afgelopen 25 jaar wel echt heb gehouden van het tot mij nemen van theater, het om en om te draaien, kijkend wat je ervan kan afhalen om het sneller te laten gaan, of wat je eraan kan toevoegen om het op een of andere manier een verandering te laten ondergaan. Een houding als deze – die kan worden omschreven als gezonde oneerbiedigheid – lijkt me belangrijk als vertrekpunt.

Ik denk dat punk op een vreemde manier datgene is wat me het meest en het langdurigst heeft beïnvloed in mijn beginperiode als artiest. Dit om twee redenen.

Eerst en misschien ook vooral omdat er in het theater geen overschot aan respect voor muziek bleek te bestaan, hoe zeer muziek ook het culturele systeem vastgreep en het omhoog of reconstrueerde om te passen bij de behoeftes van het moment. "The street finds its own uses for things..." schreef William Gibson jaren later natuurlijk in *Neuromancer* en het is waar. Punk bevatte een pragmatisme en bovenal een energie en zulk een spottend iconoclastische ingesteldheid dat het moeilijk is om er, zelfs nu nog, niet van te houden. Met de punk kwam ook de stelling dat iedereen een voorstel kon doen, hetgeen een bron van inspiratie betekende op zeer uiteenlopende vlakken. Hoe vaak de muziek op mijn laptop ook vernieuwt, verdubbelt, verdrievoudigt, overloopt en muteert, feit blijft dat de beroemde cover van het fanmagazine Sniffing Glue - een ruwe tekening van gitaarfretten en de vingerzetting voor de akkoorden A, E en G met daaraan toegevoegd 'this is a chord', 'this is another' en 'this is a third', de hele pagina ondertiteld met 'NOW FORM A BAND – misschien een van de beste artistieke boodschappen is, met een impact als nooit tevoren.

De tweede reden om terug te gaan naar punk was misschien dat het in het Verenigd Koninkrijk toen voor het eerst – althans wat mijn generatie betreft – mogelijk was om mensen over lokale eerder dan globale ervaringen te horen zingen met stemmen die niet veramerikaniseerd waren. Het betekende veel voor mij – het was de tijd van de New Wave – dat muziekgroepen uit Manchester, Sheffield of Leeds een realiteit beschreven die niet ver van de mijne lag, met een stem die leek op de mijne. Het is belangrijk dat de dingen ergens vandaan komen, dat ze ontstaan uit een noodzaak, uit een reactie. Daarom blijft een groep als The Fall – die nog steeds haast even snel als vroeger albums blijven uitbrengen - me beïnvloeden, omdat ik denk dat het ruwe, weerspannige en sterk hallucinatorische portret dat Mark Smith van Engeland schetste tot op heden nog maar zelden werd overtroffen.

Ik ben helemaal niet tegen bekwaamheid. Of tegen precisie. Of tegen vakkundigheid. Of tegen techniek. Maar ik denk dat mijn hart diep vanbinnen voor iets anders klopt.

De minnares van een vriend zei ooit tegen me dat ze hem heel leuk vond, dat hij lief was. Maar zij, zo zei ze (tegen het einde van hun verhouding), “was op iets anders verliefd”.

Ik hou van liefde. Ik bedoel passie. Noodzaak, vitaliteit. En mijn algemeen principe, en daarmee kom ik tot de essentie van deze toespraak, is dat we niet zozeer één theater nodig hebben in de tijd waarin we ons bevinden, maar dat we er meerdere zullen nodig hebben. We zullen theaters nodig hebben, zoals we ook geen stem, maar stemmen nodig hebben.

Voor ik verderga wil ik nog iets aanstippen, omdat het voor mij aan de basis van alles ligt en het iets is wat al te gemakkelijk wordt vergeten in de specieke sociale en politieke tijden waarin we ons bevinden. Het is het volgende. De artiesten waarom ik geef werken in zekere zin voor zichzelf. Ze lopen hun neuzen achter na, hun instinct volgend in een territorium dat ze nog niet kennen en nog niet begrijpen. Ze doen dit vanuit een vermoeden (een veronderstelling, een gok misschien, maar naar mijn mening een redelijke) dat wat hen aangrijpt, verstoort, amuseert of fascineert wanneer het in aanraking komt met een publiek een intense alchemie of een intellectuele chemie zal op gang brengen. Een ontmoeting die ze ontzettend graag teweeg willen brengen.

Wat deze artiesten vooral niet zijn is een comfortabel onderdeel van een economie die de kunsten ziet als sociaal proviand, een uitbreiding van vrijetijdsactiviteiten, lokaas voor toeristen of symbolisch handelsproduct van nationale trots. Evenmin zijn het - de kunsten en artiesten waar ik om geef – snel aangebrachte socio-politieke pleisters op grote politieke wonden of onderling verwisselbare raderen in de ontluikende machine van de culturele industrie. Ik veronderstel dat we er allemaal een hartig woordje kunnen over meepraten. Zeker in het Verenigd Koninkrijk moet je enigszins kunnen meepraten om geen problemen te krijgen. Er bestaan overigens wel manieren om aan deze agenda tegemoet te komen. Maar ik denk dat we er niet in de eerste plaats zijn om deel uit te maken van andermans proviand of wat dan ook. Volgens mij komt het werk van artiesten (zowel losgekoppelde enkelingen als mensen die via een organisatie aan elkaar zijn gekoppeld) van vreemde, vaak persoonlijke voorkeuren en van maatschappelijke visies die vaak diepliggend, stilzwijgend en productief subversief zijn. Steeds vaker bekijken mensen van buitenaf de podiumkunstenector als een middel om een doel te bereiken: instrumentalistische politici, maatschappelijk werkers en stadsontwikkelaars en economen herinneren ons aan de rol die we te vervullen hebben. Ik kijk met enige argwaan naar deze uitnodiging om de gaten op te vullen in de ongerealiseerde beloftes van

anderen. Ik denk dat we hier in het beste geval volgens onze eigen agenda moeten werken. Gepassioneerd, sociaal, politiek, geëngageerd, ernstig onserieus en serieus onernstig zijn ze, maar onderdanig allerminst.

We hebben wellicht niet één theater nodig, maar we zullen er meerdere nodig hebben in de tijd waarin we ons bevinden, net zoals we niet met één stem, maar slechts met meerder stemmen het soort conversatie kunnen voeren dat we als cultuur nodig hebben.

We zullen ongetwijfeld een theater nodig hebben dat de fratsen in de rij aan een nachtelijke taxistandplaats kan evenaren. En een theater dat niet moet onderdoen voor dat van de straat. Of een theater dat deuren, hoofden, harten of grenzen kan openen met een ernstig onserieus of een serieuze onernst. Een theater dat kan slaapwandelen op een steile rotswand, dat politiek stelling inneemt, of de gebroken straatstenen voor mijn huis kan bewandelen, dat het heeft over de ecologische problemen, of luidop de meest oprechte graffiti van de stad voorleest, of het schreeuwt in alle stemmen van de stad, luidkeels van de daken van de gebouwen.

Ik denk dat we nood hebben aan een theater dat tot de verhalen in al die lange lange-afstands telefoongesprekken kan spreken. Vanuit elk van de één miljoen goedkope telefoonwinkels in Brussel kan je Ghana bellen, of Pakistan, of Congo of Algerije.

We zullen hoogst waarschijnlijk een theater nodig hebben dat minder bestaat uit enkel blanke kerels. Als de Verenigde Staten een State of the Union kunnen hebben die uitgesproken wordt door een zwarte president, ben ik ervan overtuigd dat de kunsten in Europa, en dus ook Het Theaterfestival, kunnen volgen. We hebben nood aan verschillende verhalen, gevoeligheden, ideeën, soorten energie. Theater kan geen monocultuur zijn, kan geen enkelvoudig homogeen iets zijn. Het moet luisteren, bewegen, met serieuze onernst.

Geen twintig maar honderdduizend theaters. Een theater dat in clichés verzande verhalen en strategieën die blind zijn voor morgen kan afsluiten. Sneller dan de beursdaling Woolworths sloot. Een theater dat nieuwe verhalen en methodes kan openen die het vertikken om rekening te houden met het verleden.

Ik denk dat we een theater nodig hebben dat, nadat het is gebroken, slechts gedeeltelijk wordt gelijmd, door diegenen die het nodig hebben en op de manier dat zij het willen. De ongebruikte stukken achtergelaten op de grond voor wie dan ook ze later nog kan gebruiken, of voor de vuilniskar die 's ochtends vroeg langskomt. Het maakt niet uit. We zijn niet verplicht om vast te houden aan iets wat ons niet meer van nut is. We kunnen het beste gezien worden als een levend gesprek, een ruwe, wilde bar, een straathoek, als een opening in tijd en ruimte en niet als een museum.

Ik denk dat we een theater nodig hebben dat je een ongemakkelijk gevoel bezorgt over de mensen die naast je zaten, en hen wellicht ook in de war bengt over jou.

Omdat we om het beste te kijken naar theater en performance samen en alleen zijn, bewust van onze tijdelijke en veranderende verbondenheid met zowel het podium als met de medekijkers,

aangesloten bij de groep terwijl zich voor ons een maatschappelijke situatie afspeelt, het gelach, de aandacht, de spanning of het ongemak voelend dat ons collectief aangrijpt, in golven en rimpelingen, in schokken, sprongen en onzekere spiralen of in andere vormen die over de zaal en het podium rollen en flikkeren, maar nog geen naam dragen.

Daar samen zittend strekken we ons uit, osmose, maken we connecties, maar tegelijkertijd voelen we de individuele verschillen tussen ons en diegenen rondom ons, tussen ons en wie op het podium staat.

Want zelfs als we ons verplaatsen en meedrijven met de groep zijn we ons ervan bewust dat onze plaats in de verschijnende consensus, de tijdelijke gemeenschap, slechts deels een voorlopig is. Dat de groep zelf in elk geval – daar in het theater, zoals overal, in onze steden en straten, in de betrekkingen tussen naties, mensen en staten – altijd een beladen maar noodzakelijk iets is, een verlangen en een probleem, zoals elke vorm van zekerheid. Wie dit weet begrijpt wat politiek theater is, de kern ervan. We hebben nood aan zulk theater. Of theaters. En veel meer trouwens.

Een theater dat een bed voor geliefden kan zijn. Of een balkon van waarop men over de stad kan uitkijken, of een alledaags plannetje met haar straten. Een theater dat de ogen kan openen van de oorlogsdoden of de levende doden. Of één dat je simpelweg naast een vreemde kan laten wandelen, en hem jou ergens heen laat leiden, met de kans dat je op de een of andere manier vanuit een ander perspectief zal zien hoe dit allemaal werkt, fijnzinnig en woedend. Niet één maar tienduizend theaters, één om ons te verbranden en een ander om ons te bevriezen, rillingen sturend, koud zweet, en een ander, zachter, zachtaardiger, dat je je armen laat vouwen, met je voet laat tikken, aan je vingers laat trekken, knipogen, denken, ik meen dit nu. Een ander theater om in je keel of je hart te steken, allemaal vishaken en scheermessen, en een volgende om in je ogen te steken, verbrande afbeeldingen helderder dan straat- en natriumlampen, en een ander om in je geheugen te steken, om te zeuren en je zorgen te maken, om te draaien en te keren, een bajonet van woorden en afbeeldingen en een ander om op je handen te kleven, niet afwasbaar. Het bloed van Macbeth of Lavinias om je te wekken of om je dromen te ontregelen.

Een theater van de wreedheid is wat Artaud wilde, maar misschien verkiezen we een theater dat niet kan worden voorspeld. Een theater dat je binnenbrengt in een wereld, eerder dan er een te beschrijven. Of dat je in een situatie plaatst, eerder dan er een te beschrijven. Een theater waarin je belang als kijker van bij het begin een erkend en bekend deel van de performance is. Een theater dat veeleer aanvoelt als een event. Een theater dat iets vergt. Een theater dat lelijk, onhandig is. Een theater dat houdt van zijn eigen dubbelzinnigheden en onbeslistheden, zijn onverbondenheden. Een theater dat zeer grappig, belachelijk, absurd kan zijn. Een theater waarin komedie zichzelf niet steeds als komedie bevestigt. (Dit laatste is een parafrase van wat de performer Gary Stevens jaren geleden tegen me zei, en ik citeer het nog steeds, altijd opnieuw). Een theater dat een en al bitterheid en rouw is. Een theater dat de pure mogelijkheid van een publiek onmogelijk dreigt te maken, een theater dat de notie van een sociaal contract bezoedelt nog voor het is begonnen. Of iets veel leukers, met beide voeten op de grond en vriendschappelijk, dat is ook goed voor mij.

Een theater dat bloeit op het onstabiele en op het trillende, op het opwindende van levensbeslissingen, op de botsing van verschillende materialen en verschillende verhalen.

Een theater dat niet verbergt dat hier, voor je neus, een groep mensen iets aan het doen is, ze zijn mogelijk aan het lezen. Geen vierdewandgedoe. Een theater dat zijn eigen taal bekritiseert terwijl het ze nog gebruikt. Een theater dat zijn eigen regels lostornt, zijn eigen autoriteit blootlegt. Een theater dat toeschouwers verdeelt. Een theater dat ook toeschouwers kan 'samenbrengen', zelfs wanneer het dat woord en de betekenis ervan bekritiseert. Een theater dat er constant op uit is zijn eigen grenzen te doorbreken, zich onder te dompelen in performances, installaties, events, leegte. Een theater dat ervan droomt om iets meer of iets minder dan zichzelf, een theater, te zijn. Of performance dat de ambitie heeft om leven te zijn, om het leven aan te raken, om het te veranderen. Een performance die niet zal worden opgeborgen – ik herinner me doorheen de jaren zoveel performances die binnenin mij scherven, gebaren, lijnen en tijdbommen in me achterlieten.

Een theater dat zijn toeschouwers kan vertrouwen, dat hen niet beledigt door hen dingen te vertellen waarvan ze werden verondersteld om ze zelf uit te zoeken en te vinden. Een theater dat zijn publiek wantrouwt, hen uitdaagt. Peilen. Vragen.

Een theater dat een en al striptease is, alles afpellend, alles openend, alles opensnijdend, alles onthullend, diep gravend. Een theater dat volledig lach is, lust, overgave, energie, onverschilligheid, veronachtzaming. Een kwetsbaarheid. Een fragiliteit. Een voorwaardelijkheid. Huisgemaakt. Op mensenmaat. Een glibberigheid. Een sfeer van antiekunst. De houding van een werkman. Een ruwheid. Een guurheid. Een melancholie. Een hilariteit. Een woede. Een gebrek aan compromis. Een theater dat aandringt op zijn eigen tijd, dat je in botsing brengt met zijn eigen tijdelijkheid. Een theater zonder begin en zonder einde.

Een theater dat mensen is, volledig menselijk, niet zoals een valselijk inclusieve Benetton-advertentie. Ik bedoel allemaal mensen in een sociale dynamiek, als de vurende en terugvurende energie, flirtend, vechtend, kwetsend, verkondigend, verontschuldigend, fluisterend, toevertrouwend, bekennend, klagend, weeklagend, provocerend, grappen makend, samenzwerend, manipulerend. Ik bedoel mensen vlak voor u, daar, pratend, stoppend, tastend, stappend, en opnieuw sprekend, ademend verdomme, ademend, en kijkend en ademend. Iets is hier zo waardevol, iets waarvan ik denk dat je het nergens anders vind. Ik herinner me Roy Faudree – performer bij de Wooster Group – die in een gesprek/conversatie/lezing op het London International Festival of Theatre jaren geleden het volgende zei: “De acteur op een podium is iemand die zegt kijk. Kijk. Kijk naar me...” (zoals ik, nu). “...je kan naar me kijken van kop tot teen.” En het is waar, we hebben hier een toelating om te zijn, om te kijken, een toelating die we niet meer op zoveel plaatsen vinden. Niet tien maar in elk geval twintigduizend theaters met daarbij, misschien belangrijker dan al de rest, dit theater zoals het hier en nu gebeurt, dit verbond en enkel dit. Ik, ja, en u.

*we're down to this now*

*the old one two*

*want to*

*want to*

*one two*

*one two*

*one more thing*

*while we speak of it  
and I give this note to myself as much as anyone  
please have the strength  
to fail  
i mean please have the strength and grace  
to fail  
for me  
we can be charmed by charm and tricked by tricks  
by the ways we know of commanding the space  
pulled into it as we are and  
wrapped around skilled fingers*

Maar om eerlijk te zijn hebben we meer nodig, veel meer dan de trucjes van een oude ambacht, en de efficiënte machinerie van het schouwspel, die op zijn best ontgensprekelijk efficiënt boort, maar ons niettemin tot tranen toe doorboort (en niet op de goede manier) (los van wat alle anderen zeggen). En wat ik echt meer zou koesteren, en wat we echt meer nodig hebben, meer dan ooit, meer dan al dat glorieuze viersterrenmeesterschap en –succes, zijn de momenten waarop jullie bewaker neervalt en jullie alle houvast verliezen. De moment met de kracht om te beven. Hier, nu, in woord of in daad, of in gedachte. Wanneer we het lef hebben om op dit moment adem te halen en mislukken. Alsjeblief, misluk voor mij (volgens een welbepaalde definitie – ik bedoel: verberg u niet, wees aanwezig). Ik ben ook tegen mezelf aan het praten. Beef, lach een beetje, adem, zit klem, wees sprakeloos en vol van woorden, lach een beetje met uzelf, laat het dit ding doorbreken, laat het veranderen, laat het verkrumelen, laat het openen, laat het vloeibaar worden, doordringbaar. Wens er niet boven te staan, wens niets anders of nergens anders te zijn. Wees werkelijk *hier* en *nu* zoals u nu ook werkelijk in de stad bent. Met het lef om te ademen, luister en spreek af en toe, op dit moment, en faal (volgens een welbepaalde definitie). Zo heb ik u liever.

Open de deuren. Heb geen respect voor de macht van de verwachting. Volg uw neuzen, praat met mensen buiten deze ruimte.

\*

Oh ja

Je stond vannacht op om naar het toilet te gaan en ik hoorde je. Even later stond ik zelf op en keek op je neer zoals je daar sliep. Ik zag je ademen. Het is vreemd om iemand anders te zien ademen. Terwijl ik dat dacht, wenste ik een theater dat even diep en vitaal, dromend of droomloos, zenuwtrekkend of onbeweeglijk is.